

Danniyeri Di mpátíri náá ntì

Danniyeri kó dipátíri ti náá mbè do pĩmmùmè mme Sifube kékònnè Babidanni kédòò tidaatì kè bedapàmbè bènàà nkàké be miεke, kè de kó bedapàmbè ríbo ibotí ìì tũ nyebàkè i cuokè, ke tú tidaatì kè i kóo kpààti ndó ké bè dòònnè muwèrímú kè bèe tũnne o kó kuce. Kè Danniyeri nè o népobè betããti kè bembεε yete kébenke bè tumè Kuyie nkàbe ke tũ nKuyie nnè meyèmmè memàà bá kè dè tu mukũũ mmu bèe kúnè Kuyie nkó diyètìrì.

Danniyeri nè o népobè betããti be kó mebenkùmè meè do te kè bekpààtibè nè bekperibè kè bèe banté Kuyie nkuù kpeñnimè.

De kó difōnkúò kè Kuyie mbenke mebenkùmè mènàà Danniyeri. De kó mebenkùmè menàà ti náá nyibotí tēi do bakémè mme Sifube nè Kuyie mbè deetémè ke bè tēñné be εi, de kó mebenkùmè ti náámmu Yesu wētínímè.

Danniyeri kó dipátíri dōnnè Mudáammu kó dipátíri ndi dìì tu Metaummè Pàmmè kperi sōnni. De kó yepáte yedé teénnè Kuyie ntũmbè mbe. Kè bè bo nwèèrì ke baà Yesu bo wēténímè kè dè dó de ndōmmè.

Di mpátíri náàntì dúo ke dōmmè

1. Danniyeri do bomè Babidanni kó tekpààtìc̣f̣ètè
1
2. Nebukannesaa dúo ke yàmè tidouñti
sitenkaanì 2

3. Kuyie ndeetémè Ebedeebe kó bedapàmbè betããti 3
4. Kuyie nkékùnnemè Nebukannesaa 4
5. Danniyɛeri kó tináaanti bekpààtibè Baditasaa nè Dariyuusi be kó dimònni 5-6
6. Danniyɛeri yàmè mebenkumè iwũã inàà 7
7. Danniyɛeri yàmè mebenkùmè kè Kerɛkibe pònte Pedesiibe nè bè sãũmè Kuyie ncĩètè 8
8. Danniyɛeri bántèmè Kuyie 9
9. Danniyɛeri yàmè tidòuanti sɔnti 10-12

Danniyɛeri nè o népobè bè bomè Babidɔnni

¹ Sudaa kóo kpààti Sosakimmu kpàti benni tããnni kè Babidɔnni kóo kpààti Nebukannesaa do Sedisadɛmmu mudoò. ² Kè Kuyie nduó nkòo na Sosakimmu, ké bè pĩrmú kètúóté nè tikòuténenti mati Kuyie ncĩètè miɛke kékònnè Babidɔnni, ké tì tanné tebòocĩètè o bókè bo kùù dieku miɛke.

³ Kè Nebukannesaa náké Asepenaasi wèè baké bè fòmmu bè kè bè pĩ ntekpààticĩètè miɛke mutòmmú ke dò wèè wénté Isidayɛɛribe miɛke, kètããté bedapàmbè bèè yènni bekpààtibè cẽĩ yoo benitidiɛbè kpesi miɛke, ⁴ ke í mɔke kuyènkù, ke wenni ke kpeñni, ke yé mecii mmemou ke no nke beí demou, kè bèe bè benke muwãàmù nè Babidɔnni kó tináaanti, kè bèe pĩ nhokpààti cĩètè miɛke mutòmmú. ⁵ Kòo kpààti dò bè mbè duò nyewe yemou mudii wenwe okpààti ò yo mmù, nè menaà nhò yè mmè, ké mbè duò nyitié nyebie nyètããti miɛke, kè bè né na kéta o tómmú miɛke.

6 Bè tāāté bèè dapàmbè kè Sudaa botí kàbe mbo be miéke bènàà: Danniyɛeri nè Ananniya nè Mikayɛeri nè Asadia. 7 Wèè baké bè fòmму bè kè bè pī ntekpààticīètè miéke mutōmmú kòo bè keuté yeyètè teyè, ke yú Danniyɛeri ke dò Bētisasaa ke yú Ananniya ke dò Sadidaki, ke yú Mikayɛeri ke dò Mesaki, ke yú Asadia ke dò Abɛedi-Nekoo. 8 Kè Danniyɛeri tāāté ke í ndó késĩnkũnne omáà nè okpààti yo mmùù dii nè ò yò mmèè naà. Kòo náké wèè baké bè fòmму bè kè bè pī ntekpààticīètè miéke mutōmmú ke dò ò báá ò dònè muwērímú kòo di okpààti yo mmùù dii késĩnkũnne omáà. 9 Kè Kuyie nkááké wèè baké bè fòmму bè kè pī ntekpààticīètè miéke mutōmmú o yèmmè kòo yie nDanniyɛeri ò náké ti. 10 Ke né náké Danniyɛeri ke dò: Okpààti mómму nweè n náké di dò nkényo ntii diiti kòò sǎ ndi kǎnti í dònè bedapàmbè tǎbè di yàà bo n fíté kòò n kuò.

11-12 Kè Danniyɛerii náké wèè baké bè fòmму bè kè bè pī ntekpààticīètè miéke mutōmmú ò tāāté wè kòò bo mbè duò ntidiiti ke dò: N da báammu a ti yááké, mí nnè n népobè Ananniya nè Mikayɛeri nè Asadia kè bè nti duò ntikũnfāàti kè ti yo nke nti duò mmenébuo nkè ti yò nkè dè mmàke yewe tepíítè. 13 Kàa nti wéí tínti nè bedapàmbè tǎbè bèè yo nhokpààti kó mudii, de mǎnni kàa yà kè dè dòmme, kàa né bo dǎòmè á mè dǎò.

14 Kè de kóo nìti yie nde kó tináànti kè bè yááké ke dò yewe tepíítè. 15 De kó yewe kó mepɛ̀ɛ̀tímè miéke, kè bè nsǎ mbe ìikè piéké ke pɛ̀ɛ̀tè bedapàmbè tǎbè bèè yo nhokpààti yo mmùù dii bemu. 16 Mèmmè

kòo sɔɔtɛ kɛ mbɛ duɔ ntikũnfãàtì mǎà ke bè mennínè okpààtì kó mudii nè o naà. ¹⁷ Kɛ Kuyie nduó ndɛ kó bedapàmbè benàà meciì mmediè nkè be nyɛ yepáte kè be yèmmè ñfòu, kè Danniyeri nno nke beì ntiduuntì nè mebenkùmè memou botì.

¹⁸ Kè dɛɛ tuɔke okpààtì Nebukannesaa do yɛ nhò dɔ kɛ bè wènní diì mǎnnì kè wèè baké bè fǎmmu bè kè pǐ ntekpààtìcǐfètè miɛke mutǎmmú kòo bè kàtenko. ¹⁹ Kòo kpààtìi bè nàkénè bemou, òmòu í mmǎnnè meciì nDanniyeri nè Annaniya nè Mikayeri nè Asadia. Mèmmè kòo bè tùóté o tǎmmú. ²⁰ Kòo mbè nàánnè bá kòo dɔ wèè bè beké tii ñnkè tii tu meyèmmè nè meciì nkpeti, be kó metènnímè nwenni kèpɛɛtè kuce tepítè o eì kó bepǎábè nè o kó benitinòmbè kǔme.

²¹ Kè Danniyeri mpǐ nhokpààtì tǎmmú kétuɔkenè Siduusi naá ndii mǎnnì okpààtì diewè.

2

Nebukannesaa duómè tiduuntì kɛyà tetenkaanìtè

¹ Nebukannesaa kpàtì benni dérì miɛke, kòo dɔú ntiduuntì matì kè dɛɛ ò di mediè mbá ò í nna ke duó.

² Kòo duó nkè bèè tíí nho eì kó beyuwúòmbè bemou nè betetiebe nè bepǎábè kè bè bo ò nàké o dɔuntì tu mù. Bè tùòkoo diì mǎnnì o borè kòo bè nàké ke dò: ³ N dɔú ntiduuntì matì nti kè dè n di mediè nkè n dɔ di ti nni nnáké.

⁴ Kè bèè ò nàké nè Aramu eì kɔbe kó tináantì ke dò: Okpààtì mbo sǎá! A ti náké a dɔuntì, ti yóó da nákemu ti tu mù.

⁵ Kòo bè tɛnné ke dò: Kè di í n nàké n dɔuntì nè ti tu mù n yóó di kékemu kè di cǐi naá ntidobontì. N ti ntǎáté. ⁶ Kè di me ntì nni nnáké n di pǎmmú yepǎrè

dieyè ke di déúkùnnɛ. N náké n è dɔ̀ùntì nè tì benkú mù.

⁷ Kè benitinòmbèe yíe kénáké okpààti ke dò: Okpààti ti náké a dɔ̀ùntì, ti yóó da nákému tì tu mù.

⁸ Kòo kpààti dò: Dè wenni! M banté ke dò ndi dó kénkpaá m̀ake m̀efiè mme di yà mèè kpéi n tããtè tì.

⁹ Kè di me nyí n náké n dɔ̀ùntì tu mù n yóó di wènné kunasáã kùmàà ndi. Di dàkemu ke yó nni nsóu nke náá nsiyáábìsí kè dè yàa pèḗténè. Mí mme n yè ndi n náké n dɔ̀ùntì nti, de m̀onni ndi m bo bantémè ke dò ndi bo na ké n náké tì benkú mù. ¹⁰ Kè benitinòmbèe yíe kóò náké ke dò: Òmòu í yóó na kédòò a mè mbékú tì kutenkù kuù mmieke, okpààti m̀òu mu nyí beké oyuwúòntò yoo oteteu yoo opãũ m̀òu a me nti békú tì, bá kòò de u yoo ò kpeíni ke mamè. ¹¹ A ti békú tì deumu, onitì m̀òu ketenkè kie ñyĩnkè kou báá na ké tì nda náké. Wèè bo tì nda náké dè í tú wèè bo ketenkè ke m̀ake tinitikòntì.

¹² De m̀onni kòo kpààti miekee peike mediè nkòò dò bèe kuò mecii nyembè bèè kó dimàà bo Babidònni. ¹³ Kè bèe pĩéké de kó tináàntì ke dò bèè dò nkékuò mecii nyembè bemòu. Kè bèe yúni Danniyɛri nè o népobè ke bo bèè kùò.

Kuyie mbenkemè Danniyɛri okpààti dɔ̀ùntì

¹⁴⁻¹⁵ Kè Danniyɛrii bekenè mecii nhokpààti kó tihããp̀òntì kó kótì Adiyòki, wèè do k̀ari ke bo kuò Babidònni kó mecii nyembè ke dò: Ba nkpeí nte kòo kpààti duó ndinùù dindi kó kubotì? Kè Adiyòkii ò náké tì dòmmè páíí. ¹⁶ Kè Danniyɛri p̀ankke k̀ate okpààti borè kóò bàntè ke dò wèè ò pã m̀efiè nkòò yóó ò nákému o dɔ̀ùntì nè tì benkú mù.

17 Kè Danniyɛrii kò nké tì nàké o népobè Ananniya nè Mikayɛri nè Asadia. 18 Kε dà bèε bántè Kuyie nkè kùu bè kuó mmesémmè ké bè dáa nde kó disòri kpɛti, kè bè báá bè wěnnénè Babidɔnni kó mɛciì nyembè kékua.

19 Mɛmme kè Kuyie mbenke Danniyɛri de kó tidɔuntì tu mù ò duó dè keyènkè, kòo kù sǎnte ke dò:

20 Tí nsǎntí Kuyie nsáǎ,
kuù te tikpɛti nè mɛciì.

21 Kuù cèeri yemòrè nè yewe,
kuù ɔ̃ bɔ nhokpààti kè kù mε ndó kuù ò íi.

Kuù duó mmɛciì mbèè mè mǎke,
kuù ɔ̃ nte kòo nìtì nnɔ nke baàti dèmarè.

22 Kuù ɔ̃ benke onitì dèè tu disòri kpɛre.

Kuù yé dèè sòri dibìnni mieke,
ke yé kù borè tumè kuwenniku nku.

23 Fǎ nKuyie n yembè do tũ nkù n sǎntí fǎ nwe,
ke da dǔnnè mutǔmmú,
fǎǎ n duó mmɛciì nnè muwɛrímú
ke m benke ti da beké tì,
ke ti dáa ntii kónnè okpààti.

24 Kè Danniyɛrii kɔte Adiyɔki borè okpààti do yé nwèe kuɔ mɛciì nyembè, kétuɔkoo kóò nàké ke dò: Báá kuɔ mɛciì nyembè, n tanné okpààti borè kè nh ò nàké o dɔuntì nè tì benkú mù.

25 Kè Adiyɔki pǎnkeε kɔtenè Danniyɛri okpààti borè kóò nàké ke dò: Sudaa kɔbe ti pǎrmmúní bè, òmòu bo be mieke ke bo na ke da nàké a dɔuntì nè tì benkú mù.

Danniyɛri nàkémè okpààti o dɔuntì nè ti benkú mù

²⁶ Kòo kpààtìi beké Danniyɛri bè do yu wè ke tú Betisasaa ke dò: A yɛ nha bo na ké n náké n yà tìi dɔuɛ̀tìi ké n náké tìi benkúmàà?

²⁷ Kè Danniyɛrii ò tɛ́nné ke dò: Okpààtì, mɛcìi nyiè m̀òu í bo yoo onitiǹntìi yoo opãũ yoo oteteu wèè bo na ké da náké a dɔuɛ̀tìi tu mù. ²⁸ Kuyie nné bomu kɛ̀ĩnkè kùù dáanko dis̀rìi kpeti. Okpààtì Nɛbukannɛsaa, kuù d́o ké da benke tìi yóo tuɔkení. Nte a d́ou ǹtìi dɔuɛ̀tìi keyènkè a d́ou: ²⁹ Okpààtì a duó dii m̀onnì ḱentoti a yèmmè dèè kpaaní de kpéi, kè wèè dáanko dis̀rìi kpeti kòò da benke tìi yóo tuɔkení yewe yèè kpaaní. ³⁰ Kuyie nkuù tìi nni ndáa, ndè í tú kù yɛ n cìi ke pɛ̀tɛ̀tɛ̀ besɔmbe, kù tìi nni ndáa nkè m bo ti nda nákému kàa ýiɛ̀tɛ̀ tìi da kóonnè a yèmmè miɛke.

³¹ Okpààtì nte a yà dè a dɔuɛ̀tìi miɛke: A yà tetenkaanìtè nte kè tè dɛu ke m̀enke dɛu bá tè í m̀ake tè m̀amè ke duò tikɔ̀mbù̀tìi ke miɛti ke cómmú a ì̀kè. ³² Kè te yuu tú mɛsɔ mmáa, te c̀ĩnc̀ĩnnì nè te baà nkè dè tu timátìi péitìi, te p̀outìi nè te kpèrè kè dè tu disɔ̀wũ̀. ³³ Kè te tààke tú timátìi, kè te naàc̀èi dikéè tu timátìi diterìi tiyaatìi. ³⁴ Kàa ntè wùò nkè ditàri marìi c̀aténìi ditàri ì̀nkè nè dimáa bá òm̀òu í dii nampe kè di mbírímúnìi ke bóté te tààke ìi tu timátìi nè tiyaatìi kè dèè b́óóté b́óóté. ³⁵ Timátìi nè tiyaatìi nè disɔ̀wũ̀ nè mɛbierime nè mɛsɔ nkè dèè naá nkutã̀yukú kè kuyaakù dè t̀uóté kù ò̀ t̀uóté m̀èè botìi muyabuó, kàa dè m̀h̀nt̀oo. Ditàri dii do tè b̀tɛ̀tɛ̀ kè dindii naá nditàri dièri ḱépiɛ nkɛtenkè kemou.

³⁶ Okpààtì a yà tìi dɔuɛ̀tìi nti. Né nte tìi benkú mù: ³⁷ F́óò tu okpààtìi wèè pɛ̀tɛ̀tɛ̀ besɔmbe bɛmou. Kuyie nkuù da duó ntikpàtìi nè muwɛ̀rímú kàa kpeh̀nìi kàa

yètìrì deu. ³⁸ Kuyie n duó nǎ́ nwe benìtìbè nè iwũṣ
 nè tiwanwantì nè tinòtì kàa dè baké. Okpààtì fṣṣ tu
 tetenkaanìtè yuu, mesṣ nkperi. ³⁹ A kó difōnkùò
 dikpààtìyuu terì dī yóó ànné di wērímú í tũ̀ke a
 kōmu, dindi kó difōnkùò, kè ditāānni ànné dī tu
 disṣwũṣ kēpité kutenkù kumṣ. ⁴⁰ Kè dikpààtìyuu
 naannì ànné kénkpèñì ke dò ntimátì, timátì pùḍ
 mmèè botí ke yaúrì demṣ, mèè botí nku de kó
 dikpààtìyuu yóó pòntemè yeketiye. ⁴¹ Kéndònnè
 a yàmè tetenkaanìtè naàcèi kàkènnèmè tiyaatì nè
 timátì, dendè benkù ke tú metaummè í yó mbo de kó
 dikpààtìyuu mièke kè di né wēte kénkpèñì di mièke
 timátì tēmè. ⁴² Inómbí ù kàkènnè tiyaatì nè timátì
 dendè benkù ke dò nde kó dikpààtìyuu yó nkpeñì
 kupikù kumáà ndi, kè kutekù cīnnì. ⁴³ Dè benkù
 ke dò nde kó bekpààtìbè yóó taunnè betàbè mbe
 kēmpuokù betàbè kó besapàmbè. De kó metaummè
 me nyí yó nkpeñì, kéndònnè timátì ṣṣ í ntaunnèmè
 tiyaatì.

⁴⁴ De kó tikpàtì mōnnì ndi Kuyie nyóó ànnémè
 dikpààtìyuu terì dī yóó pònte yesonye yèè di niiténè
 bá yè ténke bá mbo kè dindi né mbo sáà. ⁴⁵ A do ya
 dī tārì kè dì cāténì ditārì ñnkè nè dimáà bá òmòù í dì
 nampe kè dì bìrímúní ke pònte timátì nè disṣwũṣ
 nè tiyaatì nè mebièrimè nè mesṣ. Okpààtì, Kuyie
 nkuù da dáa ndèè yóó tuàkení. De kó tidṣuntì tu
 timómmōnti nti kàa dò nkéyie n da nàké tì.

⁴⁶ Kòo kpààtì Nebukannesaa do kénínkóo
 Danniyeri ùkè kóò sānte kóò dēúkūnne kéduó
 nkè bèè ò pāmú yepārè nè tũ̀dààrìbè bebotì bebotì,
⁴⁷ kédeè kòo náké Danniyeri ke dò: Kuyie ndi tũ̀

nkù kuù mènke deunè desonne demou ke pēētē yebokè, kuù baké bekrààtibè, kuù mǎà dáanko dèè sòri ke yé fǝǝ mǎà na ke n dáa ndisòri kpeti. ⁴⁸ De kó difǝnkúò kòo kprààti déúkunnè Danniyeri kòò pǎmmú yepǎrè sààygè kòò baá mBabidǝnni kè weè mbaké meciì nyembè bemou. ⁴⁹ Kè Danniyerii beké okprààti kòo baá nSadidaki nè Mesaki nè Abēedi-Nekoo Babidǝnni tempē nkè wenwe ntú wèè tū nhokprààti.

3

Nebukannesaa dǝǝmè tesǝatenkaanitè

¹ Kòo kprààti Nebukannesaa dǝǝ tesǝatenkaanitè kè te okùmè mbo métiribè sipísitǎǎti, mepēkùmè métiribè mētǎǎti. Kòo duó nkè bèe tè cǝnné Babidǝnni tempē mmieke Dudaá kó kubiriku, ² kētǝ mBabidǝnni kó itempē nyimou mieke, kè bèe náké miníisibè nè kùmàndǎàbè diēbè nè besǎmpóbè nè méérìbè nè bedítídúmbè nè bebeémbè diēbè nè besǎmpóbè ke dǝ bèe kǝtení kè bèe ānné dibanni tetenkaanitè ò dǝǝ tè kpréi. ³ Kè bekreribè bemouu tí nkékari okprààti Nebukannesaa tenkaanitè ìkè.

⁴ Wèè ni dibanni kó ikuó kòo pǎéké ke dǝ: Yehékè yemou kǝbe, ibotí imou kénténè okprààti béi ntì. ⁵ Kè di kèè diì mǝnni sihéú kuǝmmè nè itǎrí nè tikùtidùùti nè tibómbonti nè yetǎtehe nè sipǝmpǔǝ cénke debémbénnè demou, dí nínkú dimou okprààti kó tesǝatenkaanitè ìkè ké tè dǝu. ⁶ Kòò mǝu yete ò bo nínkúmè kédou ntesǝatenkaanitè bèe ò ānné dihǎǎtou mieke.

⁷ Bè kèè diì mǝnni sihéú kuǝmmè nè itǎrí nè tikùtidùùti nè tibómbonti nè yetǎtehe nè sipǝmpǔǝ

cénke debémbénnè demou, ke nínkú bemou ketenkè kédou nhokpààti cònné tèè sɔɔtenkaanitè.

Danniyeri népobè yetemè bè bo dɔummè tesɔɔtenkaanitè

⁸ Dende bàmbà nkè Babidɔnni kɔbe mabèe kɔte kénáké okpààti Sifube kpéi nke dɔ: ⁹ Okpààti mbo sáà! ¹⁰ Okpààti fɔ̀̀ mómumu nduó ndinùù ke tú kè bè eé sihéú nè itāri ke bentε tikùtidùùti nè tibómbonti ke eé yetātehe nè sipómpṹ́ ke bentε debémbénnè demou, bá wè wèe nínkú kédou ntesɔɔtenkaanitè. ¹¹ Kè wèe yete ò bo nínkúmè kédou ntesɔɔtenkaanitè bèe ò dootóo diháātou miεke. ¹² Okpààti Sifube Sadidaki nè Mesaki nè Abεedi-Nεkoo a bá mbè Babidɔnni kó itempε mbè í yie nha béi ndii nùù! Bè yetemu a kó yebókè ke í dó kédou ntesɔɔtenkaanitè a cònné tè.

¹³ Kè Nebukannesaa miεkeε peike mediè nkòo duó nkè bèe yúni Sadidaki nè Mesaki nè Abεedi-Nεkoo kè bèe tuakeni. ¹⁴ Kòo bè beke ke dɔ: Sadidaki nè Mesaki nè Abεedi-Nεkoo mènke nwe di yetemè n kó yebókè ke yete di bo dɔummè tesɔɔtenkaanitè n cònné tèà? ¹⁵ Bè yóo wεte kéheému sihéú nè itāri kébente tikùtidùùti nè tibómbonti kéheé yetātehe nè sipómpṹ́ kébente debémbénnè demou. De m̀̀nni di dò nkéninkúmu kédou ntesɔɔtenkaanitè, kè di me nyete di tati diháātou miεke nke. De m̀̀nni kè n né yà Kuyie nkùù yóo di deeté n nùùtè miεke.

¹⁶ Sadidaki nè Mesaki nè Abεedi-Nεkoo kè bèe ténne okpààti ke dɔ: Ti í m̀̀ke ti bo da náké tì. ¹⁷ Kuyie nti tũ nkù bo na ké tí deeténe diháātou ke tí deeté a nùùtè miεke. ¹⁸ Bá kè kù me nyí ti deeté, á nyé ke dò nti yetemu a bókè, ti me nyí yóo dɔu ntesɔɔtenkaanitè a cònné tè!

19 Kè Nεbukannesaa miεkeε peike mediε nSadidaki nε Mesaki nε Abεεdi-Nεkoo koo ikε yātire, koo duó nkε bεε yíε muhǎǎ ndihǎǎtou kε dii tonkε kεpεεtε di ǔ ndommε kuce mεyiekε. 20 Koo pεi mbehǎǎpǎmbε bεε kpeñni ke dǎ bεε bou Sadidaki nε Mesaki nε Abεεdi-Nεkoo kεdootoo di miεke. 21 Kε bεε bε pī nkεbou kε bε ǎ be yaàti, be yaàtàke nε be yaàbòrε ke ókénε be kǎi, kε bεε bε dootoo dihǎǎtou miεke. 22 Ke sǎ nhokpàati bεi nkε bε tũnne o nuu ke yíε muhǎǎ ndihǎǎtou kε di tǎnkε ke wũstε. Kε fehǎǎdeñfεε kuε behǎǎpǎmbε bεε do bε pī nkεdootoo de miεke. 23 Sadidaki nε Mesaki nε Abεεdi-Nεkoo kε bεε do betǎati dihǎǎtou miεke ke bou.

Kuyie ndεεtεmε Danniyeri nεpobε dihǎǎtou miεke

24 De mǎnni kε dεε di okpàati Nεbukannesaa mediε nkε bε nyoo daate koo itε ditñni miεke kεbeke o kó betũmbε ke dǎ: Di í bou benitibε betǎati ndi ke dootoo dihǎǎtou miεkaà? Kε bεε ò tǎñné ke dǎ: Okpàati memme. 25 Koo dǎ: N né wúó nhǎ mbenitibε bènàà kε bε cεnti muhǎǎ miεke bá bε í bou, be mǎu me nyi kǎute, koo naanwε mǎu dε bo ke dǎnnε Kuyie ntǎnni?

26 Koo kpàatii tǎnko dihǎǎtou kó dibòri ke yú ke dǎ: Sadidaki nε Mesaki nε Abεεdi-Nεkoo bεε bàà nKuyie nkũu bakε keĩnkε nε ketenkε, yεnnεnni kεkǎtení die!

Kε bεε yεnni betǎati dihǎǎtou miεke. 27 Kε miníisibε nε kumàndáábε diebε nε besǎmpóbε nε méeribε kε bεε tíi nkε bε wεrni, ke sǎ mmuhǎǎ nyi bε kǎákε, be yuti ketε ke í wũstε, be yaàti me nyi cǎuté, kuyukú núu ketε ke í bε dεke. 28 Koo kpàatii

pĩ̀kéké ke dò: Kuyie nSadidaki nè Mesaki nè Abɛɛdi-Nekoo tũ nkù yètìrì ndeu, kuù tǎnní ku tǎnnì kè dì dɛɛté ku kó betǎmbè, bè do ku ndé ke yete mí nhokpààtì n kpeti, ke yíé nke duó mbemáà ke tú bè bo bè fěũmmè tǎũnè bè bo yóumè Kuyie mbè tũ nkù, kédou nyebakè. ²⁹ Dɛɛ kpeí nte kè n yóó yeè ke dò: Bá wèè nìtì, bá kòo botí tú kù, bá kòò yènnì dè, bá kòò nàà ntì nààntì wèè bo sǎá nKuyie nSadidaki nè Mesaki nè Abɛɛdi-Nekoo bè bàà nkù bèè ò kéké kòo cĩ̀ɛ̀tèe naá ndidobonnì. Dibòò mari báá na kédɛɛté miè mbotí benìtìbè.

³⁰ Dɛ kó difǎnkúò kè Nebukannesaa duó nSadidaki nè Mesaki nè Abɛɛdi-Nekoo yekàrè yèè pě̀ɛ̀tè ò do bè duó nyè.

³¹ Kòo kpààtì béinnè benìtìbè bemou ibotí imou kɔ̀be ketenkè kemou kɔ̀be ke dò: Dí mbo kè dè naati dimou.

³² N wènté ke sǎ ndè wenni ke dò n náké benìtìbè kè bè nyé Kuyie nkùù baké kèĩnkè nè ketenkè kù dòò tì diɛtì n kpeí.

³³ Dɛ kó mɛdò̀rìmè càmmè dɛumu mɛdiè, kù dòò tì diɛtì kpetì nti, kuù yó mbaké sǎ̀, ku kpàtì í yó mmàke kumànkù.

4

Okpààtì dǎũmmè tidoùntì kɛ̀yà mutie diemù

¹ Mí nNebukannesaa kè nnì mbo n kpààtìcĩ̀ɛ̀tè kè dè naati, demou kè dè cèntì mɛsàà. ² Kɛ̀yènkè makè kè n duó kɛ̀yà tidoùntì matì kè dè n di mɛdiè nké m pĩ̀ nkufǎwáá. ³ Kè n duó nkè bèè tíí mmɛcìì nyembè bemou bèè bo Babidǎnni kè bè bo n náké dɛ kó tidoùntì tu mù, ⁴ beyuwúòmbè nè betetieɛ nè

bēdiēbè nè bēdíífbǝmbè bè tùòkení dìi mǝnnì kè m bè nàké n dǝùntì. Òmǝu me nyí na ke bo n nàké tì tu mù. ⁵ De kó difǝnkúò kè Danniyeri bè do yu wè n kó dibǝǝ yètìrì ke dǝ Bētisasaa, kè Kuyie nkó Muyaá nhò bonè, kǝo tuòkení kè nh ò nàké n dǝùntì. ⁶ Kè m bēi nke dǝ: Bētisasaa fǝ nwèè baké bēpǝābè n yému ke dǝ nKuyie nkó Muyaá nda bonè kè timati ǝǝ í nda di, á n nàké n yà tìi dǝùntì benkú mù. ⁷ Nte n duó ke yà dè:

N duó ke yà mutie mamù mmu kè mù yènní
kutenkù cuokè
ke dǝu mediè.

⁸ Kè kpenke kè mu bake dèke ke káá ntiweti.

Kè kutenkù kumǝu kǝbe mù wùó.

⁹ Kè mu fǝǝtì wenni mǝsàà
kè mù pǝitè yebe.

Dèè fǝù ketenkè ïnkè kè dè pǝeti de kó mudii mu
borè.

Kè tikpasĩnti dieku mu déè,

kè sinǝ cekù si yǝnti mu bake.

Bá dèè botí kè dè mu nfòùnè.

¹⁰ Kè m baa nkpaá duó n dǝù ïnkè kǝyà Kuyie
ntǝnni mari kè di cùténì dǝïnkè, ¹¹ kǝpǝĩkè ke dǝ:

Kǝũnè de kó mutie!

Ciénè mu bake kǝyuo mmu fǝǝtì

kǝyaá mu be kè tikpasĩnti cǝtè

kè tinǝtìi ítè kǝyuo mmu bake,

¹² kǝyóu kè dikũnni nkpaá fííkú

nè icǝ ndikpáà mieke,

kè di pítinnè timátì kó mǝfǝimme nè disǝwũǝ kǝme.

Kè di mantè kǝbúútè nè timaànti

kǝcáákè timúti tiwanwanti kǝme.

13 Dɛ kó dikũnnì ténkɛ bá mmɔkɛ menitiyèmmè
 bè bo di duó nfeɔfè kɔmɛ
 kè òò cááké timútì
 kè mmɛ ndò nkɛ dɔ yɛbie nyèyiekè.

14 Kuyie ntɔrè yɛè nàké dɛ kó tináaàntì kè dè bo
 yie nkè benitibè bɛmɔuu banté Kuyie n kùù baké
 kɛĩnkè nè ketenkè kuù bakémè yekpààtiyɔ yemɔu
 kutenkù miɛkɛ, kɛ duò ntikpàti kù tì òónè wè bá kòò
 tu osámpròù.

15 Mí nhokpààti Nebukannesaa n yà tìi dɔuàntì nti.
 Fɔ mBetisasaa a né n nàké tì benkù mù, nh èi kó
 meciì nyembè òmòù í na kɛ bo n nàké tì tu mù,
 fɔ mmɛ nyóó namu kɛ yé Kuyie nkó Muyaá nda
 bonèmè.

Danniyɛri nàkémè okpààti o dɔuàntì tu mù

16 Kè dèe di Danniyɛri bè tu wè Betisasaa kòò kpeí
 mediè nkòò kàkénè dimànnì sàmprò. Kòò kpààtì ò
 nàké kɛ dò: Betisasaa a báá yóu kè dɛ kó tidɔuàntì nè
 tì benkùmè kè dè da kàkénè. Kè Betisasaa ò ténné
 kɛ dò: Okpààti, kè dɛ kó tidɔuàntì nè tì benkùmè kè
 dè do nwetínè a dootitabè mbe! 17 A yà mùù tie kè
 mù dɛu kɛ kpeínnì kè mu baka dèkɛ kɛ káá ntiweti
 kè kutenkù kumɔu kɔbɛ mù wùó. 18 Kè mu fààtì
 wenni kè mù piéké yɛbɛ dèe kó dimàà fòu ketenkè
 ìnkè kè dè yè yò, kè tikpasĩntì diɛku mu déé nkè sinɔɔ
 cekù si yĩntì mu baka ìnkè. 19 Okpààti fɔ̀̀ tu dɛ kó
 mutie, a dɛukemu kɛ kpenkɛ, kàa diɛkù tùòkɛ tiweti
 kàa kpàti pité kutenkù kumɔu. 20 Dɛ kó difɔ̀nkúò
 kàa yà Kuyie ntɔ̀nnì kè di cùténì kɛĩnkè kɛ náá nkɛ
 tú: Kɔ̀ũnè dɛ kó mutie kébɔ nkɛ yóu dikũnnì kè di
 nfííkú dikpàà miɛkɛ kè di dì pitínné mɛfĩmmɛ timátì

kōme nè disəwũḏ kōme kè dìi mantè kénwēñnè tiwanwanti ke dò yebie nyèyiekè. ²¹ Okpààti nte de kó tidəuñti benkú mù. Kuyie nkùù baké keĩnkè nè ketenkè kuù tì tāāté a kpéí. ²² Bè yóó da betimu benitibè cuokè! Kàa nwēnné tikpasĩnti ke bo ke cáá ntimúti fenààfè kōme, kè timaànti da búúté kàa mbo de kó meborime mieke ke dò yebie nyèyiekè. De kó yebie nkó mepēētímè mieke a bo banté ke dò nKuyie nkùù baké keĩnkè nè ketenkè kuù baké yekpààtiyọ yemou ketenkè ñnkè ke duò ntikpàti kù tì dọ nwè. ²³ Mutie kũnni bè yóu di nè iciē ndende benkú ke tú: Bè yóó wēte ke da duómmu tikpàti a bo banté dìi mōnni ke dò nKuyie nkuù baké keĩnkè nè ketenkè, ²⁴ nè de kpéí n da báámmu okpààti ke tú, a kénté itié n yóó da duó nyi. Yóu a yei nnè meyetímè a dɔəri mè, kéndɔəri dèè wenni, kéndɔəri beçiribè mesàà, kè dè yemme á nsaké meborime sààmè mieke.

Okpààti Nebukannesaa dəuñti dḏòmè

²⁵ Bè do nàké tii kó dimàà okpààti Nebukannesaa kè tii dḏò. ²⁶ Dè mōke dìi mōnni dibenni dimàà kòo ncenti o kpààticīētè kudànkù ñnkè Babidōnni, ²⁷ kēpīēké ke dḏ: Nte Babidōnni dihèi dieri! Mfi di maá nè n nou! N deumu ke kpeñni ke nɔ nke dɔəri demou kè dè wenni.

²⁸ Ò kpaá me nnáá nkè metammè mamèe béinní keĩnkè ke dḏ: Okpààti Nebukannesaa bè da cūmmu tikpàti! ²⁹ Bè yóó da betimu benitibè cuokè kàa nwēñnè tiwanwanti ke fòu, kéncaá timúti fenààfè kōme, kémbo de kó meborime mieke ke dò yebie nyèyiekè. De kó difōnkúò kàa banté ke dò nKuyie nkùù baké keĩnkè nè ketenkè kuù baké yekpààtiyọ yemou ketenkè ñnkè ke duò ntikpàti kù tì dónè wè.

³⁰ Dɛ dɛndɛ bàm̀bà nkè dɛ kó tináànt̀t̀i dɔ̀ò kè bèɛ beti Nɛbukannɛsaa bɛnìt̀ibè cuokè, kòo ncáá ntimúti fɛnàáfè kōmɛ, kè timaànt̀t̀i ò bùútè, kòo yùt̀i okè kɛp̄ɛ̀tè fetúúfè kó ticìt̀i, kòo nónkuót̀i naánnè sinɔ̀ kpeti.

Nɛbukannɛsaa yèmmè wenkɛmè

³¹ Yɛbie nyèyiekè kó difōnkúò, mí nNɛbukannɛsaa kè m bóútè kɛĩnkè bíékè kè mɛnitiyèmmèɛ wɛtɛ kè n ta, kè n sãntɛ Kuyie nkùù baké kɛĩnkè nè ketenkè kù bomè sáà, kè nku nsãnt̀i kɛ tú: A dɛumu, a kpàt̀i í m̀akɛ kumà̀nku, a baké sáà nwe. ³² Kutenkù k̀abɛ bá kè bè sũ a í bè kàànnè, a dɔ̀ri a dómè mmɛ ketenkè k̀abɛ nè kɛĩnkè k̀abɛ. Òm̀òù báá na ḱeyetɛ a yè mm̀ù yoo ò da sei.

³³ Dɛ m̀ònnì ndi n wɛtɛ kɛ pètémè mɛyèmmè m̀è̀ do tɛ kè n kpàt̀i ndɛu, kè n kó betũmbè nè bɛkperíbè kè bèɛ wɛtɛ kè n yúní, kè Kuyie nni nduó ntikpàt̀i, kè n yèt̀irì né d̀akɛ dɛukɛ kɛp̄ɛ̀tè dì do dòm̀mè. ³⁴ Dɛ m̀ònnì mí nNɛbukannɛsaa kè m b́ei nkɛ d̀ò: Dɛ̀ k̀p̀éi nte kè n sãntɛ f́ nKuyie nkɛ da d́éúk̀unko. A dɔ̀ri d̀è̀ kó dimàà s̀iém̀u. A t̀õmm̀ú mum̀òu wennimu, kàa nò nkɛ ḱék̀unko siféi yembè.

5

Okpàt̀i Baditasaa ànnémè dibanni

¹ Diyè mari kòo kpàt̀i Baditasaa ànné dibanni, ḱeyú o èi kó bɛkperíbè, kè bè mbo tek̀oupítè (1000) kémbo dibanni, kòò yā m̀ɛnaà. ² O yèmmè c̀atè dìi m̀ònnì kòò d̀ò, bèɛ túóténí isɔ̀bòòkɛ nè timát̀i péit̀i kpɛyi, o cice Nɛbukannɛsaa do t̀oní ì Sedisadɛmmu kó Kuyie nc̄iètè kè bèɛ yànnè, wenwe nè o èi kó bɛkperíbè nè o pobè nè o poc̄iè. ³ Kè bèɛ túóténí

Kuyie nciētè kó ibòòke bè do təní ì Sedisademma kéduó nhokpààti kè bèe yànnè wenwe nè o èi kó bekperíbè nè o pobè nè o pocĩè. ⁴ Bè yà dìi m̀nni k̀nsànnè k̀ndiè nke s̀ntí sitenkaañi mesəw nkpesi nè timátì p̀íiti kpesi nè disəwũđ kpesi nè timátì kpesi nè ideí kpesi nè yetárè kpesi.

⁵ Dende bàm̀bà nkè teǹùtè matèe yènni k̀nwãũ kumarí defitírè také bè k̀ari dè tekpààticĩètè. Kòo kpààti te yà ke d̀ m̀ti m̀ti kè d̀e ò kpei, ⁶ kòò kpei mediè nkòo ìkèe ỳtire, kòo k̀mb̀ù̀ti do mediè, nkòo núu nní nkpeutí ke bokù yetə̀bè. ⁷ Kòo p̀ĩ̀kè ke d̀ bèe ỳnì benitiǹmbè nè bepã̀bè nè bedítibombè. Kè bèe bè ỳnì. Kòo bè nàkè ke d̀: Wèè bo banté i nwãrii ké n nàkè ì tu mù m bo ò dàtinné tiyaàsàati kòò dùú mmesəfimme kòò ntú otáánwè n kpàti mièke.

⁸ Bèè k̀tení beməu, òm̀u me nyi nna ke k̀a nde kó iwãrii ke nàkè okpààti de kó tináantì tu mù. ⁹ Kè d̀e di Baditasaa kòo ìkè d̀ke ỳe ỳtire mediè. Kè dè múnkèe di o èi kó bekperíbè mediè.

Danniyeri nàkémè okpààti iwãrii tú mù

¹⁰ Kòo kpààti Nebukannesaa pokùu onitipokpààti keè bè kuəmmè k̀taroo dibanni kó kudieku mièke bè k̀ari dè k̀béi nke d̀: Okpààti mbo s̀à! A báá ỳu k̀a k̀mb̀ù̀ti nduò k̀a ìkè ỳtìrì. ¹¹ A kpààtiyuu mièke onitì bomu Kuyie nkó Muyaá mbonè wè. A cice kó tikpàti mièke nke ti do bantémè ò ẁómmè diyuu ke ỳ deməu, kòo cii ndònnè Kuyie nkəme. Dèè do te k̀a cice Nebukannesaa duó nkòo mbaké mecii nyembè beməu nè benitiǹmbè nè bepã̀bè nè betetiebe nè

bɛdítibɔmbɛ. ¹² O kó mɛciì cǎámmu kòò yé demou, ke nɔ nke beí ntidɔuñtì ke beí yenáañhántiyè, ke nɔ nke dáanko tìi sòri. Duó nkè bèe yúní de kóo nìtì bè tu wè Danniyɛri, okpààtì do yu wè ke dò Bétisasaa kòò ti náké i nwārii tú mù.

¹³ Kè bèe yúní Danniyɛri, kòò kpààtìi ò beke ke dò: Fǎò tu Danniyɛri, n cice okpààtì Nebukannesaa do tɔnì tìi daati Sudaa tenkè ti kó kùmakàà? ¹⁴ N kèè bè tumè a mɔke Kuyie nkó Muyaá nke wúó ndiyuu, ke ciì, kàa ciì ncáá. ¹⁵ Bè yúnímu die mmeciì nyembè nè benitinòmbè, kè bè bo kàa nyiwārii ké n náké ì tu mù, bè mɛ nyí na. ¹⁶ Kè bè n náké ke tú fǎ nno nke náá nyenáañhántiyè tu mù ke nɔ nke dáanko tìi sòri. Kàa na ke kàa nyiwārii ìi nke ì nàké ì tu mù, bè da dátínné tiyaàsààtì ke da dúú mmesɔǎfimme, kàa ntú otáánwè n kpàtì mieke.

¹⁷ Kè Danniyɛrii ténne okpààtì ke dò: Okpààtì nte a cuuti nè a pǎrè, yoo a dè pǎ otòu mɔu, n né yóó kaammu bake de kó iwārii ké da náké ì tu mù. ¹⁸ Kuyie nkùù baké kèĩnkè nè ketenkè kuù do dòò a cice Nebukannesaa okpààtì diewè. Kòo yètìrì ndeu kè bè ò dé, ¹⁹ nè de kpéi nkè titenti timou kɔbe, ibotì imou kònti nhau o ìkè, kòò kòù ò dó kékuɔ bè, ke yóu betɔbè, ke kékùnkò ò dó kékékùnne bè, ke déúkùnkò ò dó kédéúkùnkò bè. ²⁰ Kòo ānné tefentè kè tɛpɔtɛ ò deuté kè Kuyie nhò banténì kòo pàà tikpàtì. ²¹ Kè bèe ò bètì benitibè cuokè, kòò nfòu fɛǎfɛ kōme ke wēínè dikpàà kóo sāmmarímú kéndiiti timùtì fɛnàáfɛ kōme, kè timaantìi ò bùútè kòò mme ndò nke kémúnè ò bo bantémè ke dò nKuyie nkùù baké kèĩnkè nè ketenkè kuù baké yekpààtiyo yemou, ke ãó déúkùnne kù dó kédéúkùnne wè. ²² Fǎ nho

bire Baditasaa kàa dè yé deməu bake, a me nyí kékùnnè amáà. ²³ A yeténè ti Yiè nKuyie nku kùù baké keĩnkè a duó ndìì mònñi kè bè tɔní ku cǐtè kó ikəutébòòke kè di yǒnnè mənàà nfǒ nnè a èi kó bekperíbè nè a pobè nè a pociè. De kó difōnkúò kàa diè nke sǎntí sisəɔtenkaanli nè disəwũð kpesi nè timátì péitì kpesi nè timátì kpesi nè ideí kpesi nè yetárè kpesi. Ke sǎntí dèè í wúó, ndè me nyí yo, dè me nyí yé dèmarè, ke yóu a bo sǎntemè Kuyie nkùù tɔ a fōmmu ku nɔu mièke, yíe nkōmu nè nankè kōmu. ²⁴ Kè Kuyie mme ntōnní tenòutè kè tè wàri ì nwārii. ²⁵ Nte iwārii ì wàri ì tu mù: Mende, mende, Tekedi, Padisīnni. ²⁶ Nte de kó yetannò dó kénáké ti: Mende, dè benkú ke tú Kuyie nkàammu a kpàti we kè yè dèè. ²⁷ Tekedi, kè bè benné a cǐéékù tebiètè ke sǒ nha yau. ²⁸ Padisīnni, bè toté a kpàti ke ti duó mMediibe nè Perisiibe.

²⁹ Kè Baditasaa duó nkòo tōmbèe dátinné Danniyɛeri tiyaàsàtì kóò dùú mmesəɔfimme kè bèe pǐéké ke dò ò tu onititǎánwè o kpàti mièke.

³⁰ De kó keyènkè kemáà mièke nke bè kùòmè okpàtì Baditasaa.

6

¹ Kè Dariyuusi Mediibe botí kouu cəutè tikpàti, ke sǒ nhò m̀àke yebie nsipísikuò nè yèdèè.

Danniyɛeri dootitəbè ò dùmmè

² Məmme kè Dariyuusii ānné kùmàndáàbè tekòutè nè sipísidé (120) o tempè mmieke kè bè mbaké nè o yètìrì. ³ Kòo tǎáté m̀nǐísìbè bètǎāti bèè yó mbaké

kùmàndáàbè kɛ bè nàá mbe tǝmmú bo ncentì mɛ̀è botí kè dɛɛ yie nkòo kpɛɛ marè báá cakɛ. Kè Danniyɛri ntú be kóò mǝu, ⁴ kòo mpɛ̀nkù betǝbè bedé nè kùmàndáàbè mɛciì mmɛdiè, kòo kpààti ndó kóò báá ndihèi dimǝu mutǝmmú. ⁵ Nè de kpéi nkè miníisibè nè kùmàndáàbè kè bè nwanti kɛ bo yà Danniyɛri bo ndòò mɛyɛi mmamè de kó tikpàti yete mè. Bè mɛ nyí nyà o kó mɛyɛtímè màmè yoo mɛcaàrimè, kè bè nsǝ nho kpɛɛ demǝu do nséi nwe, timati í bo bè bo ò sei ntii ñnkè. ⁶ Kè bèe yóu kénáké bemáà kɛ dǝ: Ti í yóó yà Danniyɛri kó mɛyɛi mmamè kè ti sàà í ò diinnè Kuyie nhò tǝ nkù kuó ñnkè nke.

⁷ Benùbè bedé bembɛ nè kùmàndáàbè kè bèe unné kékɛte okpààti borè mɛcǝǝ nkóò náké kɛ dǝ: Okpààti Dariyuusi mbo sǝǝ! ⁸ Miníisibè nè kùmàndáàbè diebè nè besámpóbè nè méérìbè nè dihèi kó bekótìbè bèè tii nke tǝǝtɛ kɛ tú bè bo ða náké kàa béi ndinùu marì kɛ di wǝri dii tu otǝnkù òmáà mieke tínti benitìbè timǝu tí mbáá nfǝǝ máà, òmǝu báá bántè Kuyie nyoo onitì tǝu mǝu, kè dè í tú fǝǝ máà ndi ti bo mbáámmè. Kè wèè yete kɛ bántè detɛrè marè bèe ò dootóo yecìricìrè ã dii fǝtìri mieke. ⁹ Okpààti, dǝu ndɛ kó dinùu kèikú a cannimè kè de kó dinùu ténke báá ceete, kèndonè Mediibe nè Perisiibe kó ikuó.

¹⁰ Mɛ̀nme kòo kpààti Dariyuusii wǝri de kó dipátiri kèikú o kó mɛcannimè.

Bè dootóomè Danniyɛri yecìricìrè fǝtìri

¹¹ Danniyɛri kèè dii mǝnni de kó dinùu dǝummè kòo kpààti ñkú o kó mɛcannimè, kòo kò nho cǝtè kédɛke kudànkù kó kudieku kékpetè fenétìbè Sedisademmu bíékè kɛ ní nínkú kébántè Kuyie nké

kù sãnte kuce mètããti diyie ò dimáà mieke ò baa do ð ndɔ̄rimè. ¹² Kòo dootitɔ̀bèe kɔte mecãã nho cĩètè ke bo ò paaté ke ns̄s̄ nhò bàá nKuyie nke kù kuðnnè. ¹³ Kè bèe kɔte okpààti borè kòò nàké ke dò: Okpààti a í wàri dipátiri ke ìkú a cannimè ke tú we ntànkù mieke ti ndɔ́ú nf̄s̄s̄ máà, kè wèè me nyete ke dɔ́ú ndeterè marè yoo onìti mɔ̀u bèe ò dootóo yecìrìcìrè ã dii f̄tìrì miekaà? Kòo kpààti dò: Weti weti! Tinti n tãátémè kéndònnè Mèdiibe nè Pèrisiibe kó ikús̄ tì í yóó ceete. ¹⁴ Kè bèe ò t̄én̄né ke dò: Benìtibè bè tóní bè Suda eì be kòò mɔ̀u bè tu wè Danniyɛeri, ò í da dé, ò keté ke í dake a dɔ́ú ndiì nùu kpéí. Ò bàá nKuyie nku kuce mètããti diyie ò dimáà mieke.

¹⁵ Okpààti kèè dii m̀nni de kó tináànti kòo yèmmèe caàrè mediè, nkòo ndó kédetè Danniyɛeri, kéntũũ nke waà nhò bo ȳimè kòò deté. ¹⁶ Kè Danniyɛeri dootitɔ̀bèe w̄etení mecãã nhokpààti borè kòò nàké ke dò: A ȳemu a móm̄muɔ nke dò m̄Mediibe nè Pèdisiibe kó ikús̄ mieke kè bè wàri t̄imatì kòo kpààti ìkú o n̄ùtè, tì ð̄s̄ í ncèete.

¹⁷ Mèmmè kòo kpààti duó nke bèe tóní Danniyɛeri ke nyóó ò dootóo yecìrìcìrè f̄tìrì mieke. Kòo kpààti nàké Danniyɛeri ke dò: Kuyie nda deté, kunku a tũ nkù nè m̄ew̄é̄r̄imè.

¹⁸ Kè bèe tóní dit̄ari dieri k̄epoo nkòo kpààti ìkú o kó mecannimè, bèè tu bekótibè kè bè múnkee ìkú be k̄ome kè dè bo yie nkòo mɔ̀u báá denne Danniyɛeri.

¹⁹ De kó dif̄nkuò kòo kpààti kòo nho cĩètè, ò í nyie nke di d̄emarè, bá ò í nyu o poc̄iè, ò me nyí nna ke duó de kó keyènkè.

Danniyɛeri yènnimè yecìrìcìrè f̄tìrì bá d̄emarè í ò d̀d̀

20 Kòo kpààtìi íté kè dè kpaá uu kékote yecìrìcìrè fòtìrì borè. 21 Ò tònko dìi mònni kényú nè meyeñcaàrimè kó kuníi ke dò: Danniyeri Kuyie nkóo tǒntì, Kuyie nha tũ nkù nè mewéérimè kù na ke da deeténè yecìrìcìrè nónkuótàà?

22 Kè Danniyerii ò ténéní ke dò: Okpààtì mbo sáà! 23 Kuyie n tũ nkù tǒnnímu ku tǒnni kè dì tàú nyecìrìcìrè nè, bá yé í n dǎò meyei mmamè, n yí cààrè dèmarè Kuyie, m me nyí dǎò dèmarè dèè í da naati.

24 Kè dèe narike okpààtì kòo duó nkè bèe denneni Danniyeri yecìrìcìrè ã dìi fòtìrì mieke, kòò yènni kè bè nsó nhò í kòute bá sámǎpórè ke yé ò do duómmè o yèmmè meməu Kuyie. 25 Dè kó difǒnkúò kòo kpààtìi duó nkè bèe pǐnni bèè do dàke ke bo kuə Danniyeri ké bè dokoo yecìrìcìrè fòtìrì nè be pobè nè be bí, kè bè níi nkpaá ke í tùǎkoo difòtìrì fũǎ kè yecìrìcìrè bè tǒte tǒte ke aaroo nè be kũǎ.

26 Dè kó difǒnkúò kòo kpààtìi wāri dipátìri kénáké benitibè beməu nè ibotí iməu, titenti timəu kəbe ke dò: Mbonè kè dè naati.

27 N dǎ kénáké tì tu: N kó ketenkè keməu duómè bá wè wè ndé Kuyie nDanniyeri tũ nkù.

Kuù fòù,

ke yó mbo sáà,

ku kpàtì í yóó deè,

kuù yó mbaké sáà.

28 Kuù coonko kè kuù deerí,

kuù dǎdǎri tidietì nè medǎdǎrimè càmmè,

keǐnkè mieke nè ketenkè ñnkè.

Kuù fiète Danniyeri yecìrìcìrè nəu mieke.

29 De kó difõnkúò kè Danniyɛeri dɔke deuke Dariyuusi kó tikpàtì miɛke kètannènko Siduusi Perisi kou kpeti miɛke.

7

Danniyɛeri dɔúmme tidɔuñtì kɛyà desĩnnè dɛnàà

¹Baditasaa kpàtì benni ketirì Babidɔnni miɛke, kè Danniyɛerii dɔú ntidɔuñtì kɛyà mebenkùmè péu ò duó dìi m̀nni o dɔú. Ò ɛnte dìi m̀nni kɛwári ò yà dè o dɔuñtì miɛke. Nte ò ti yà kè ti ndòmmè.

² Kè Danniyɛeri béi nke dò: N duó dìi m̀nni kɛyà kuyaakù iténímè itemm̀anke ìnàà dàméèrì ìnkè ke ínko o niɛ. ³ Kè desĩnnè dɛnàà yènní dàméèrì miɛke bá dè í sɛnní. Bá mùu sĩmmù kè mù càánnè mutɛ̀mù. ⁴ Kè muketimù dònne dicirìcìrì ke né m̀ke ifièti fetúúfè kɔ̀me. Kè nní nkpaá wúo nkè bèe deite mu fièti kè mùu íté kécómmù onitì kɔ̀me, kè bèe mù duó mmenitiyèmmè. ⁵ Kè musĩmmù dérĩmmùu yènní ke dònne kutontonkù kéité kékpaá, ke aaké icĩntíi itáãti, kè bèe dò mùu íté kécómmù páíí, kékote kɛpĩmmù péu kécááké. ⁶ Kè nní nkpaá wúo nkéyà mutɛ̀mù kè mù dònne dimannì ke m̀ke ifièti tenòtè kɔ̀me kè ì bo ìnàà mu ìnkè nè yeyo yènáà, kè bèe mù duó mmuwèrímù kè mù bo mbaké. ⁷ Kè m baa nsaké ke wúo n yà dè n dɔuñtì miɛke kɛyà musĩmmù tɛ̀mù kè kufõwaá nní mpĩ mmediè kè n kɔ̀mbùòtìi do, kè mù m̀ke muwèrímù diemù bá mù í m̀ke mù m̀nnè mù, ke m̀ke timátì kó yenii nyedieyè ke bo ncáá nke kɛũ mù pĩ ndè, ke naù mù càáké ke sùs ndè. Bá mù í dònne deketirè, kè mummu m̀ke yeyiè ntepiítè. ⁸ Kè nní nkpaá wúo nde kó yeyiè nkè disámpòrì marii yènní ye cuokè kébɔ nyètáãti, kè de

kó diyènnì màke inuə nhonìti kōme nè dinùù ke náá ntipocēm̀múnáàntì.

Kuyie mbeénti

⁹ Kè nní nkpaá wúó nkè b̀eè d̀ou nyekpààtikàrè, kòo dakóti m̀ouu katení kékari, kòo yààti péi ke dò ntipààkóntì, kòo yùti dò ndipedabùù péiri, kòo kpààtikàri c̀ou mmuhãá nke màke yecèètiyè kè yè múnke cóú. ¹⁰ Kè mehããkperimè yìenì ke pũ̀d̀ nho ìkè kukó nkōme kè benìtibè sikou sikou pĩ nho tōmmú kè sikou pí k̀ou pí c̀òm̀m̀ú o ìkè, kè tibeénti keté, kè b̀eè p̀oùtè yepáte.

¹¹ Kè nní nkpaá wúó ndiyènnì sámp̀ori dìi náá ntipocēm̀múnáàntì tefentè kpeti. N kpaa ke de nwúó nkè b̀eè kuə musim̀m̀ú mummu ké mù dootóo muhãã diem̀ú mièke kè mùu cóuté. ¹² Desinnè sōnne tēnke í nkpaá màke muwērímú, kè b̀è né dè yóu kè dè bo nkpaá f̀ou yem̀òrè mayè mièke.

¹³ Kè nní nkpaá wúó n yà mèè benkùmè n d̀ounti mièke kòò m̀ouu yènnì tiwetì mièke ke dò nhonìti ke kété kénwetì odakóti kè b̀è ò ni o borè. ¹⁴ Kè b̀eè ò d̀eúk̀unne kóò duó ntipk̀atì kòo baaté, kè titenti tim̀ou, yehèkè yem̀ou, ibotí im̀ou k̀obe mpĩ nho tōmmú, kòo mbaké sãá, o kp̀atì í yó mmàke kum̀anku.

De kó tidouh̀ti tu mù

¹⁵ Kè n kōmb̀uònti do mediè mmí nDanniyɛri kè kufōwáá nni nhauté ke yé de kó tidouh̀ti tumè tikōmb̀òdorikpeti nti. ¹⁶ Kè n tóōnnè benìtibè b̀èè dè bo be kóò m̀ou kóò beke de kó denennè tu mù, kòò n nàké tì tu mù ke d̀: ¹⁷ Desinnè d̀enàà d̀ende benkú yekpààtiyò nyè yènàà. ¹⁸ De kó difōnkúò Kuyie nkùù baké kēĩnkè nè ketenkè ku k̀obe bo c̀outè tikp̀atì ké

ntì te sǎǎ. ¹⁹ Kè n yíe kébeké musĩmmù naammù benkú mù mù do í dònne detere detǎǎti, mù do duò tikǎmbùǎti ke mǎke yemátinì nnè disǎwũð kó tinónkúótì, ke cáá nke kěũ mù pĩ ndè ke nau mù cááké ke sùs ndè. ²⁰ Kè m múnkɛɛ beke de kó musĩmmù mù do mǎke yeyìè ntepiítè mù benkú mù nè diyènnì terì dì do yènnì kébò nyeteyè yetǎǎti dì benkú mù, dì do mǎke inuǎ nnè dinùù ke náá ntipocẽmmúnáǎntì ke ðeu ke pẽǎtè yeteyè. ²¹ Kè nnì nkpráá ðè wùò nkè de kó diyènnì kprannè Kuyie nkó benitìbè kéndó kè bè na. ²² Kòo dakótii íténì kékónné Kuyie nkùù baké kěĩnkè nè ketenkè ku kǎbe. De mǎnnì tũðke dì mǎnnì kòò bè duó ntikpàti.

²³ Kòo n náké ke ðò: Musĩmmù naammù benkú dikprààtiyuu naanni ndi, dì cáǎnnè yeteyè, de kó dikprààtiyuu dì yóó na yesonye kè yè maanko kè n yè nàù ke yè yaurí. ²⁴ Kè yeyìè ntepiítè benkú bekrààtìbè tepiítè bèè yóó ǎnné de kó dikprààtiyuu mièke. De kó difǎnkúò kòo tǎu mǎu yènnì ke cáǎnnè betǎbè kèna bekrààtìbè bètǎǎti, ²⁵ kènnáá ntipocẽmmúnáǎntì, ke sǎǎ nKuyie nkùù baké kěĩnkè nè ketenkè, ke fěũnko ku kó benitìbè kéndó kéceete Kuyie nkǎbe benefitímè kó dipátiri nè be kó ikuú. Ò bo mmǎke de kó muwèrímú ke ðò yebie nyètǎǎti nè dikéè. ²⁶ De kó difǎnkúò kè Kuyie nkó tibeéntii íté, kè bèè ðeite o wèrímú kè mùu ðèè sǎǎ. ²⁷ Kè bèè duó nKuyie nkùù baké kěĩnkè nè ketenkè ku kǎbe tikpàti, kè bè mbaké ke te yekprààtiyǎ yemǎu. Kòo kpàti mbo sǎǎ, kè titenti kó bekrpèrìbè bemǎu nyíé nho kpèti ke pĩ nho tǎmmú.

²⁸ N ðauñtì mǎnku nku memme, mí nDanniyɛeri n ðè yà dì mǎnnì kè ðè n di kè n kpeí kè nnì ntoti n

yèmmè de ìnkè.

8

Danniyɛri duómè tidəùntì kɛ̀yà dipedaà nè dibɔ̀daà

¹ Baditasaa kpàtì benni tǎǎnnì, mí nDanniyɛri kè n wɛ̀te kédəú ntidəùntì tetì kémbúútí n do dəú ntì meketimè. ² Nte de kó tidəùntì: N duó kè dè ndò m bo Suusi kó diheidiè ndi Edammu tempɛ̀, nhUdaii kó ntaké, ³ kè nní nwúó nkéyà dipedaà kè di còmúmú kukó ntaké ke mǎke yeyiè nyèdéè kè yè òkù mediè. Dìi dènte ke yènní kè di deunè diteri. ⁴ Kè n yà de kó dipedaà kǔmmùmè de ìkè bíékè kubakù cǎnku nè kuyóu. Bá kuwanwankù tekù makù í nna ke bo di bàao. Kè di wetínné kù kù báá na ké di bàao, kè di dǔ̀rì di dómè kè di wɛ̀rímú déúkú.

⁵ Kè nní nkpaá ke toti n yèmmè kè dibɔ̀daà marìi yènní deyìkè bíékè kèncokù ke firì kutenkù ke cǎa mediè, bá di naàcèi í káá nketenkè kè di yènni dierì soké di nuɔ nsaku ke duò tikǎ̀mbùàtì. ⁶ Kè dìi tuǎkení dipedaà n do yà di kè di bo kukó ntaké di borè, kébunnóò nè di wɛ̀rímú muməu. ⁷ Kè n yà di potémè dipedaà nè kemieke ké ndi puoti ke bóóté bóóté di yiè nyedé ké di bə mbá di í nna ke di bàao, ké ndi fūrì bá òmòu í nna ke di fiète. ⁸ Kè dibɔ̀daà wɛ̀rímú ndeukú mediè mbá mù í mmǎke mù màmè, di wɛ̀rímú tùòke dìi mǎnni mu mǎnku kè diyènni dierii bóóté, kè yeteyèe yènní yènàà de kó difòtìri kénwetí itemmǎnke ìnàà.

⁹ Kè di sám̀pòrì terì marìi yènní ye kó dìmarì ìnkè kè di wɛ̀rímú ndéúkú mesàà nkè di wetí diyiè yièni kè nè kubakù cǎnku nè dihei sàari. ¹⁰ Ke múnke ke kpannè ke ìnkè kəbe ké bè na, kətōūnè siwǎǎ péu ke si nàu. ¹¹ Kè di kpannè siwǎǎ kóo kpààtì kəpaa nyiwũò

bè do o feu ì yewe yemou kēsāũ nKuyie ncēsààtè. ¹² Kè dī nanè deĩnkè kòbe kèpaa mbè do feu ì wũḡ, nè mēdò̀rīmè yēime miēke kè de kó diyènni yete timóm̄m̄anti kénno nke d̄ari di d̄ó mēè kó dimàà.

¹³ Kè n keè Kuyie ntōnni mari nàámmè, kékeè diteri mari di bekémè ke tú: Mēbenkùmè a benkemè yóó káá nde? Ōnye m̀̀rè miēke nke iwũḡ kó mufèu yóó wēte kēsòtémè? Oyēiwe wèè càari ò yó mbo kékáá nde? Dè yó nkááké de kòò yóu ò bo ndò̀rimè Kuyie ncī̀tè nè deĩnkè kòbe ci dè? ¹⁴ Kè Kuyie ntōnni ketiri d̄ò: Deyuo nsikòupísidè nè sikòusitā̀ti (2300) nè yekũnwerè sikòupísidè nè sikòusitā̀ti (2300) dèè d̄ò nképḕtè kè Kuyie ncī̀tè né wēte kéwenke.

Danniyeri d̄auǹti d̄erĩnti kó mēbenkùmè

¹⁵ Mí nDanniyeri kè nni ntoti n yèmmè ke bo banté de kó tid̄auǹti tu mù, kè dēmarèe k̄ateni kécóm̄m̄ú n yìikè ke d̄onnè oniti. ¹⁶ Kè n keè metammè mamè kukó Udaii borè kè mē pī̀kù ke tú: Kuyie ntōnni Kabiyeri, náké oniti yie nho d̄auǹti tu mù. ¹⁷ Kè Kabiyerii k̄ateni n cómmú dè, kè kufōwáá nni mpī̀ nkè n nínkú kēsī̀nnò̀o ketenkè, kòò n náké ke d̄ò: Danniyeri, oniti f̄́, á nyé ke d̄ò nha yà dè tukúnè yem̀̀rè s̄onye nye, ¹⁸ kénsòké ke n náánnè kè m baa s̄ĩ̀ nketenkè bá n yí yé m berí ndè kòò m pī̀ nkéiini kécónnè, ¹⁹ ke n náké ke d̄ò: M bo da d̄áa nKuyie mmiēke yó ndòmmè, dèè yóó d̄ò yem̀̀rè s̄onye Kuyie ntā̀tè yè m̀̀nni ndi. ²⁰ Dipedaà a yà di nè yeyìè nyèdèè, dè benkú Medii nè Perisi kó yekpà̀tiyo nye. ²¹ Dibòdaà benkú Keresi kó kpà̀ti nwe, diyènni dièri dii soké di nuò ncuokè di benkú okpà̀ti ketiwè nwe. ²² Diyènni dii

bòóté kè yeteyè yènàà yènní di kó difòtìrì dè benkú bekpààtìbè bèndà ndi bèè yóó còuté oketiwè, be kó muwɛrímú né í yóó tuòke o kɔmu. ²³ Be kpàti bo tuòke dii m̀nni ti m̀nku kè benitiyɛibe yei ntuòke me dúònni, kòo kpààti tefentè yìè nyènní kènnò nke cíí mbenìtìbè mediè. ²⁴ O wɛrímú yó ndéúkúmu, mù né í yó mbonní o borè, ò bo cake mediè. Ò d̀̀ri d̀̀ kó dimàà bo nyíè ò bo na kékuò benitikperíbè, kéwɛnnénè Kuyie nkòbe mómmòmbè. ²⁵ Ò bo ncii mediè nkéna késuó betòbè, nè o kó tefentè mièke ò bo kuò benìtìbè bèè do kari ke í yìèkù, ò bo ndó kékpànnè múnke okpààti dièwè, de m̀nni né ndi bè yóó ò kùòmè bá òm̀ù í ò poté. ²⁶ Nte a yà t̀̀ d̀̀nti benkú dè. Timómmònti nti, kè t̀̀ tukúnè deyuo nnè yek̀nwerè. A t̀̀ s̀̀nne ti kó yem̀rè kpàá d̀̀tirimu. ²⁷ De kó dim̀nni mí nDanniyɛri kè dè n ỳ̀nte, kè nní mmò nke d̀̀ yem̀rè mayè. N k̀̀nti t̀̀nnè dii m̀nni kè n ẁ̀te késòtè n t̀̀mmú okpààti borè. Kè dè nkpàá n k̀̀nnè de kó tid̀̀nti kpéi mbá m mu nyí t̀̀ banté.

9

Danniyɛri bàntèmè Kuyie

¹⁻² Mediibe botí kóo kpààti Dariyuusi Asuyeduusi bire kpàti benni ketirì Babid̀nni, mí nDanniyɛri kè nní nfeí nKuyie mpáte, de m̀nni ndi m bantèmè Kuyie ndo béi nti nè ku p̀̀ánáànti náàntò Sedemii nùù mièke, t̀̀ tukúnè yebie nsipìsìyiekè Sedisadèmmu yóó naámmè tidobontì. ³ Kè m bou dinùù ke dáátí tif̀̀̀̀nti, ke cóú n yuu mutápeí, nkébóúté n Yiè nKuyie mbíékè ke bo kù d̀̀u nke kù

bàntè. ⁴ Kè m bántè Kuyie nké kù dáa nti caàrìmè ke dò:

Áú! Kuyie nkuù deυ, ke kpeñnì. Fǎ nwèè taunnè bèè pī nha tannò, bá a ãõ í nyè mbèè da dó be kpéí. ⁵ Ti da yeténèmu, ti dòò meyei mme, ti cààrèmu, ke yete a kpeti, ke bùtínné a tannò nè a kuó. ⁶ Ti í kènté a pããnáãntì náam̀bè bèè do náánnè ti kó bekpààtìbè nè ti kó bekotíbè nè ti yembè nè ti kó kubotí kuməu. ⁷ Kuyie nfǎ nwennimu páíí, tũ cààrè ke dò nkékékùnnè timáà. Tũ te ifei Sudaa kəbe nè Sedisadèmmu kəbe nè Isidayɛribe bəməu bèè t̀kè nè bèè díetiri, bèè ciété ke bo yehèkè teyè ti da yeténè mèè kpéí. ⁸ Kuyie ntũ te ifei, tínti nè ti kó bekpààtìbè nè bèè ti baké nè ti yembè ti da yeténè mèè kpéí. ⁹ Áú! Ti Yiè nKuyie nfǎ nwèè m̀kè mesémmè, ke ti cĩenko bá nè ti me nyetemè a kpeti. ¹⁰ Kè í yie nke tũnnè a kuó a ti nàké ì nè a pããnáãntì náam̀bè nò mièke. ¹¹ Isidayɛribe bəməu yetemu a tié nke da bùtínné ke cààrè. Dèè te kè meyei nha nàké mèè kpéí a kóo t̀nti M̀yiisi páte mièke kè mè ti t̀òkení. ¹² A do nàké tì, tínti nè ti kó bekpààtìbè bèè ti ni, tũ d̀òri meyei mmèè ti t̀òkùnì Sedisadèmmu me kó kubotí í buoté kupíkù tekù makù. ¹³ A do nàké mèè yei nkpéí a kóo t̀nti M̀yiisi páte mièke, mèè ti t̀òkení, ti me nyí yóu meyei nke bo bónkùnnè a mièke, ti í dake a tãáté tì ke bo tì d̀ò ti kpéí. ¹⁴ Dèè kpéí nte kàa í yóu a bo ti duənnímè de kó meyei. Ti Yiè nKuyie nha d̀òrìmè məməu s̀èmu. Tũ yete a tié.

¹⁵ Ti Yiè nKuyie nha dènnè d̀ì m̀nnì a nìtìbè Esibiti nè muwèrímú kàa yètiri feítèmu, ke kpaá bo nè yíenní tũ yete a kpeti. Tũ cààrè. ¹⁶ Kuyie nha sàa ndeumu, báa yóu kàa mièke do Sedisadèmmu a èi,

a kó ditāsààrì. Ti kó meyi nnè ti yembè kōme, mɛ̀ te kè benitìbè sǎǎ nSedisadɛmmu nè a nitìbè. ¹⁷ Kuyie nkénté m báammì n da báá nyì a yètìrì kpéí, wénté a cǐtètè càkɛmè. ¹⁸ Kuyie nkeè n da báammè, wénté a te dii èi pònte mɛ̀ botí. Ti í da báá nke yē nti mǎnnè á ti tee, ti da báá nha ti kuò mmèè kpéí nke mesémmè. ¹⁹ Kuyie nkénté ti báammì ke tí cǐé, keè ti yē mmù ke tí teennè, báá ɔ̀te nè a kó diyètìrì a kɔ̀be yu di de kó dihei miɛke di kpéí.

Kuyie ndáa ntì Danniyɛri yɛbie nsipísìyiekè kpéí

²⁰ Kè nní nkpaá báá nKuyie nke kù dáanko n yei nnè n kɔ̀be Isidayɛeribe kōme ke nkù bàá nku tāsààrì kpéí. ²¹ N kpaá ke me nnáá nkè Kuyie ntōnnì Kabiyɛri n do yà di n dɔ̀uñtì tetì miɛke kè dii kòtení m borè ke einte mɛcǎǎ nke sǎ̀ ndè berínè kuyuoku bè feu dii mǎnnì iwũs Kuyie. ²² Kè di n duó nyitié nke dò: Danniyɛri n kòtení ke bo da yíé mɛciì mme. ²³ A bàñtè dii mǎnnì ndi Kuyie nkù n duɔ̀nnímè tináaantì a kpéí, kè n kòtení ke bo ti nda náké. Kuyie nda dǎmu, yetoo kékeè de kó tináaantì, kébanté a dɔ̀uñtì tu mù. ²⁴ Bè benné dimǎnnì ndi dii tu yɛbie nsipísìyiekè kuce mɛyiekè, de kó yemǎrè bo a nitìbè nè dihei sààrì kpéí nke, kè dè bo yie nkè be tookperí deè, kè bèe yóu meyi mmudò̀rìmù, kè Kuyie mbè cǐé mbe yei, kè be dò̀rìmmè sèíté kénsíé sǎǎ. A yà dè tidɔ̀uñtì miɛke nè Kuyie nnàké ti kè tii dɔ̀. Kè bèe wɛ̀te kèwénkúnne Kuyie ncǐtètè. ²⁵ Nte a dò nkébanté ti ke ti yǐtété: Kébennénè bè béi ndii yiè di bo wɛ̀temè Sedisadɛmmu kóò maá ke yàa tuɔ̀kenè okpààtì bè tǎáté wè, dè mǎke yɛbie nsipísìyiekè kuce mɛyiekè ndi. De kó difōnkúò yɛbie nsipísìkuò nè yèdèè kuce

mèyiekè ye miɛke dihei nè di kó sicɛkperí dè bo maá. De kó yemàrè dè yó nyóumu mediè. ²⁶ De kó yebie nsipísikuò nè yèdéè kuce mèyiekè kó difɔnkúò kè bèe kuɔ Kuyie ntāāté wè, bá òmòu í nhò pàte. De kó difɔnkúò kòo kpààti tòu mòu kàtení nè behããpòmbè, kèpònte dihei nè Kuyie ncìtètè ké nyóó dentenè kè Kuyie nhò poté. Ò né yó ncaàritemu menie nhõ ta kukó nkénhõmmè ke yàa kúnè, ke yé bè tì tãátémè weè kpéi nke. ²⁷ Yebie nyèyiekè yèè kpaá ye miɛke ò bo dɔ̀nè benitìbè péu metaummè. Yebie nyètããti nè dikéè kó difɔnkúò kòo bè pàa mbè bo nfeumè Kuyie nyiwũõ ke kù pãã nyepãrè. De kóo caàriwè bo ndɔ̀ri isòke kperɛ kè dèe tonté. Ò yó mmè dò̀rimu kè bè tãāté tì o kpéi nkè tii ò tù̀kení.

10

Danniyɛeri dɔ̀u ntidòuntì kɛyà onitì wèè dàátì tiyaàpéitì

¹ Siduusi Perisi kóo kpààti kpàti benni tããnni miɛke, kè Kuyie mbéinnè Danniyɛeri bè yu wè ke tú Betisasaa nè tidòuntì miɛke, kóò benke tii dò nkétuòkení tii tukúnè meháárimè diemè. Kè Danniyɛeri ntoti o yèmmè ke bo ti banté kè Kuyie ntì nhò benke.

² Kòo dɔ̀: Mí nDanniyɛeri dè do s̄́ n kari mukũũ mmu ke bo seménni tããnwè. ³ Bá n yí yo mmudii sààmù, m me nyí cáá nyimaa, m me nyí yè mmènaà, bá n yí pantì kè de kóo seménnibè yàa pètètè. ⁴ Otãnkù ketiwè kó yewe nsipísidé nè dinaanni yiè ke s̄́ m bo kukó ndiekù Tikidi také. ⁵ Kè nní nwúó nkɛyà onitì mòu kòò dàátì diyaàbòrì péiri, ke bou

ƒesɔnaàkɔ̀nfɛ o ka. ⁶ Kòo kòntì dònne ditásààrì, kòo ìkè mièti ke dò nfetaafè ɔ̀ miítémè, kòo nuɔ̀ ndò mbè ɔ̀ mmímè tó̀sì, o baà nnè o tààke kè dè mièti ke dònne disɔ̀wũ̀ bè anté di. Kòò bɛ́i ndè ndònnè ditɔ̀nnì dii nàá. ⁷ Mí nDanniyɛri mií mǎá do yà de kó mebenkùmè, benitibè bɛè m bonè bè í nyà mùmamù, nè memme kè kufɔ̀waá mbè pì nkè bɛè coké késòri. ⁸ Kè nní nkpaá m mǎá ke wúó nde kó mebenkùmè diemè kè n wɛ́rímúu deè kè n yìkèe ceete bá n ténke í mǎke muwɛ́rímú. ⁹ Kè n keè weè niti tammè, bá n ténke í n yé m berí ndè, kè n doroo ketenkè, kécímmɔ̀. ¹⁰ Kè tenò̀tè matè n kááké, kè n yínní kè nní nnínkú ke ìkú n nou ketenkè kè nkò̀nti au. ¹¹ Kè de kóo niti n náké ke dò: Danniyɛri Kuyie nda dómú, yetoo kébanté tináànti kù da nǎá nti tu mù. Ítè kécómmú! Bè n tǔnní a borè nde. Ó bɛ́i memme kè n yítè kécómmú kè n kònti nkpaá au. ¹² Kòò yíe ke dò: Danniyɛri a bá nyièkù! Nè a kékunne dii yiè amǎá Kuyie nyièkè ke wanti ke dó kébanté dè dò̀ri, nè de yiè ndi kù kèemè a báammu ke duó nkè n yiténí ke kòriní ke bo ti nda náké. ¹³ Wèè bàa Perisi kòbe kó dikpààtiyuu kòò m pèítè kè n dè dò̀ yewe sipísidè nè òmǎá, kè Misɛedi Kuyie ntò̀rè kperè kó dimari kòtení ke n teennè, nh ɔ̀te Perisi kó bekpààtibè borè nde. ¹⁴ Ke tù̀kení di mmònni ke bo da náké tii yóó tuòkení a nitibè yewe yè kèriní ye mièke. Nte mebenkùmè mèè benkú de kó yemò̀rè.

¹⁵ Ó n nàánnè dii mònni de kó tináànti kè n sɛ́i nketenkè nke ke dò nyúóó bá n yí ténniko tìmatì. ¹⁶ Kè tenitinò̀tè matèe kááké m biè nkè n na kèwète kèaate n nùù kèbèi nkénáké de yiè nke dò: N Yiè n yà

mèè benkùmè mɛè do n kɔ̀mbùòtì ke n wɛ̀rímú dèè. ¹⁷ M bo yíme mí nhonitì yìè nwèè í tùòke dɛ̀marè kénákénè n yìè m mɛ n yí kpaá mɔ̀ke muwɛ̀rímú yoo muwemmu? ¹⁸ Kè de yìè nyíé ké n kááké kɛ̀wɛ̀te ké n duó mmuwɛ̀rímú. ¹⁹ Ò dèè memme ké n náké ke dò: Kuyie nda dómú. A bá nyĩ̀èkù, kàa kɔ̀mbùòtì duò, cáttinne a kòntì kɛ̀wɛ̀te kɛ̀pété muwɛ̀rímú. Ò n nàánnè dii m̀nni memme kè n wɛ̀rímúu wɛ̀tení m borè, kè nh ò náké ke dò: N yìè nha bo na ké m béinnè di m̀nni ke yé a n duómè muwɛ̀rímú. ²⁰⁻²¹ Kòo yíé ké m beke ke dò: A yé n kòtení mùu kprí nha boràà? N kòtení ke bo da náké tìl wàri tìnti timómmanti pátiri mièke. N né kpaá dò nkékpannèmu wèè bàa Perisi kó dikpààtiyuu, m bo nyóó tuòkoo wèè bàa Keresi kòò tùòkenímu òmòu mɛ nyí bo wèè bo n teennè kè dè í tú Misɛɛdi Kuyie ntōnni dii bàa Isidayɛribe.

11

¹ N do ò teennèmu Mɛdii botí kou Dariyuusi kpàtì benni ketiri mièke. ² Né nte n tɔ̀ní tìl náànti mómmanti ke bo da náké.

Kubakù c̀anku kó bekpààtibè nè kubakù yóú k̀be kó dikpànni

Bekpààtibè bètããti bèè yóó c̀auté betòbè Perisi kó tikpàti mièke kòo naanwè mbè tũnní wèè kó tikpàti yó ndɛu kɛ̀pɛ̀ɛtè betòbè beketibè. O kpàtì bo dɛuke dii m̀nni mɛdiè nkòo báátí ke bo kpannè Kedesibe kó dikpààtiyuu. ³ Kòo kpààtì dikɔ̀mbùò yìè mmòu ãnné kɛ̀mbaké benitibè bɛmòu ke dɔ̀ari ò dómè. ⁴ Kòò fiúkú dii m̀nni weti weti ke dèè o kpààtiyuu bo pònte kɛ̀toté itemmànke ìnàà mièke. O yaàbí ìi

me nyí yóo cəuté tikpàtì, beṭəbè beè yóo totí de kó tikpàtì, be wērímu né báá tuəke o kōmu dòmmè.

⁵ Okpààtì wèè yó mbaké diyìè yìèní kè kubakù cànku kó dikpààtìyuu ò yó nkpeñnìmu, kòo kóo ãāpòntì mǎu né kpenke kóo pēēté kòo kpàtì pēēté o kpeti do kááké dè. ⁶ Yebie mmayè kó difōnkúò bè bo ānné metaummè, kè kubakù cànku kou kóo sapàà nyenke kubakù yóu kou. De kóo nitipòkù me nyí yó nkpaá nè o wērímu, be kó metaummè í yóo mǎnte, ò bo kú wenwe nè o dǎu nè o biré nè o kəbe. ⁷ Kòo cīētè kou mǎu cəuté tikpàtì, kékətení kēpī nkubakù yóu kóo kpààtì o cīētè miēke, kékpannè o kó behāāpòmbè ké bè na, ⁸ kēhēí be tenkanì kékonnè Esibiti nè tikəuténenntì timəu, mesəo nkpeti nè timátì kpeti bè pīñnè tì ikuó tǎmmú. Dè bo yí yebie mmayè péu bá dikpànnì í bo. ⁹ Kè kubakù yóu kóo kpààtì do kucànku kou mudoò kényīēke kēwēte kékò nho kó kutempē.

¹⁰ Kè kubakù yóu kou kó ibíi báátì dikpànnì ke tíí nkunitisūkù mesàà nkè be kóo mǎuu báátì nè behāāpòmbè késénté kutemmànku, meniē nhōō ta mēè botí kukó nképíe. Kòo wēte kékò nho cie ke báátì kēpi o dootitəbè kó dihèi kperì. ¹¹ Kè kubakù cànku kouu íténní nè kemieke kébaao kubakù yóu kou. Kòo waá nyetīrè yetīrè péu, kòo dootitəbè me nhò na. ¹² Tefentè bo pī nkubakù yóu kóo kpààtì nè muwērímu ò mǎke mù kpéi mbá nè ò yóo me nkuəmə behāāpòmbè péu ò í yóo bè na. ¹³ Kubakù cànku kóo kpààtì bo yíé kéwaá nyetīrè kè yēe pēēté yeketiye do mamè. Yebie mayè kó difōnkúò ò bo wētení nè behāāpòmbè péu nè tikpàrìnenntì kpetì.

14 De kó dimònnì benìtìbè pèu bo báátí ke bo kpànnè kubakù yóú kóo kpààtì, bá fí nDanniyeri a kó benìtìbè mómmòmbè itookperí yembè bo íté ké nhò kpànnè kè dè bo yie nkè dèe dɔ̀ò tìi nàké tidòùntì matì mièke, bè me mbáá ò na. 15 Kubakù yóú kóo kpààtì bo kòtení kécèète dihèi kperì mari ké dì pònte, bá kubakù cànku kóo kpààtì báá na kòò bàao, bá ò ã̀pòmbè me nkpénìmè. 16 Ò yó ndòori ò dó mèmme dèmarè báá ò còhné, ò yóó kari dihèi sà̀rì mièke nke dìi wenni ke pèèté yeteyè, kèmpòntì demòu ke súo ntidobontì máá ò pèèté dè. 17 De kó difònkúò ò bo íté kécómú nè o kpà̀tiyuu dimòu kó muwèrímu ò bo ndòori kè dè dò nhò dó mesà̀à nkéduò nnè kubakù cànku kóo kpààtì kè bèe tau nkòo ò duò nho kóo sapà̀à nkòo puoke kè dè bo yie kòo ò nìnte kékuò. Ò me mbáá na nè de kó mecìi nkéduò dèmarè bá sàm̀pó. 18 De kó difònkúò ò bo cuó ndàmèèrì bíékè kó yehèkè kètieke itempè mpèu, kòo kpààtì mòu wèè tu opòò kòò pònte o fentè kòo yà te kó mucòntimu. 19 De m̀nnì kèwèète o kó yehèkè kperè bíékè, kèyìèke kèdo kékú kè dèe deè. 20 Wèè bo sòutè o fòtìrì ò bo t̃̀ nhonìtì kòo túótè de kó dikpà̀tiyuu kó tecè̀sà̀atè kó tinentì. Dimònnì sàm̀pó mièke bè bo ò pònte, bè me nyí yóó ò pònte kè dè nfeí yoo dè ntú nè dikpànnì mari mièke.

21 Wèè bo ò còutè ò yó ntú osínténìtì nwe, bè do í wúónnè wè tikpà̀tì. Kòo tanní benìtìbè bo dìi m̀nnì meom̀pùmè mièke kécòutè tikpà̀tì nè mecìi. 22 Bá òmòu báá ò na, weè yóó bè pònte bèmòu kékuònnè Kuyie ntaunnè bè kumáá be kóo kpààtì. 23 Ò bo díínnè metaummè bè dòò mè, ké bè sòutè, o wèrímu dake bo ndeukú bá nè o nìtìbè í me nsũmè. 24 Kòo

kɔte yehɛkɛ yɛ̀ kàri kɛ̀ dɛ̀ yɛ̀ naati yɛ̀ kó itempɛ̀ nke bo dɔ̀ o cicebè nè o yà̀rìbè í dààtí kɛ̀ dɔ̀ dɛ̀, kɛ̀hɛ́ dihɛ́ kó tikpàtì kɛ̀totí o kɔ̀bɛ kɛ̀benné ò bo pɔ̀ntɛ̀mè sicɛ̀kperí, dɛ̀ndɛ̀ kó dimàà né í yó nhã kɛ̀ bo.

²⁵ Ò bo banté diì m̀nnì ò kpènìmè weti weti kɛ̀báátí nè behã̀p̀òmbè kɛ̀ bo pi kubakù cã̀nku kóo kpà̀tì, kɛ̀ wenwe mú̀nke mbaatiní nè behã̀p̀òmbè bèè kpènì mɛ̀diè mmóm̃m̃m̃m̃, bè mɛ̀ mbáá na kɛ̀ yɛ̀ ò yóo kpannè̀mè mɛ̀ciì m̃m̃. ²⁶ Nè mɛ̀m̃m̃ o kɔ̀bɛ bo ò fité kɛ̀ bèe na o ã̀p̀òmbè kékũ kusũ̀kù. ²⁷ Dɛ̀ kó bekpà̀tìbè bedé bo wɛ̀nné kékari kédi, kɛ̀ ndè kàrinè kemieke kɛ̀ náá mbetò̀bè siyá̀bisí, bè í yóo dè màá kénáké timati kɛ̀ tìi p̃́ mmutóm̃m̃, kɛ̀ yɛ̀ dim̀nnì diì tu kumà̀nku di mu nyí t̀̀̀kɛ̀mè. ²⁸ Dɛ̀ kó dif̀nkúò kɛ̀ kubakù yóu kóo kpà̀tìi wɛ̀tɛ̀ kénkũnti o ciɛ̀ nè tikpàtì diɛ̀tì kòo mieke péi Kuyie ntaunnè bè kumáà, kóo bè kpannè kɛ̀p̃̀ɛ̀tɛ̀ kékò nho ciɛ̀.

²⁹ Kɛ̀ dè mboní kɛ̀ kubakù yóu kóo kpà̀tìi wɛ̀tɛ̀ kékɔ̀tɛ̀ kubakù cã̀nku kou borè, dè mɛ̀ ntɛ̀nke báá dɔ̀ dè do dóm̃mè mɛ̀ketimè m̀nnì. ³⁰ Diyè yìèní kèè bíékè kɔ̀bɛ yóo tuɔ̀kenímu nè bàtò̀bè kóò bàao. Kòo k̀̀ntìi yã̀rike kòo bútiné kòo mieke do Kuyie ntaunnè bè kumáà bɛ̀ ìnkè, kòo dakè̀nè bèè yete dɛ̀ kó m̃taummè. ³¹ Kòo kó behã̀p̀òmbèe báté Kuyie ncɛ̀sààtè borè kɛ̀ tɛ̀ s̃̀nk̀nnɛ, kɛ̀baa bè bo nfeumè Kuyie nyiwũ̀, kɛ̀daá ndiwũ̀t̀̀nnì ìnkè isòke kperɛ̀ dè̀ tu mɛ̀yɛ̀i ndiemè. ³² Nè dɛ̀ kóo kpà̀tì kó m̃sòummè mieke ò bo bɔ̀ mbèè do í fíí́kú Kuyie nkó kuce mieke. Bèè do fíí́kú kɛ̀ bèe yete kénkpáá fíí́kú. ³³ Bɛ̀ mieke bèè ciì bè bo tuo mbetò̀bè mɛ̀ciì nyemà̀rè mayè mieke, bè bo nkòu bɛ̀ kó bèmabè kéncóunko

betabè, ke fekù betabè kperε ke bè kpeti. ³⁴ De kó mefěũtímè miεke bè í yóó pété meteèmmè péu bèè bo nkər̀r̀nì ní bè yó nkər̀r̀ǹǹnì meyèmmè mèdémè mme. ³⁵ De miεke meciì nyembè péu bo kú, kè be kũũ nwénk̀nnε Kuyie nk̀abe ké bè bàte, ké bè òúté kè kum̀nku né na k̀tùkení, ke yé bè d̀úmmèmu de kó diyìè.

³⁶ De kóo kp̀àtì bo nd̀ari ò dómè k̀o fentè ndeu mediè. Ò yèmmè bo ndo nhò deu ke p̀èté yeb̀kè yem̀u nè tefentè k̀nsáá nkuyie nk̀ù baké des̀nne dem̀u. Ò yó nnəm̀mu dem̀u, kè Kuyie nk̀ù baké dem̀u kè ku miεke yàa donè o ìnkè, kè k̀u d̀ò k̀ tãáté tì o kp̀í. ³⁷ De kóo kp̀àtì í yó ndake o yembè do tũ nyèè b̀kè kp̀í nhò í yó ndé dib̀ò mari, bá nè benitipòbè d̀ò d̀i ke p̀èté yeteyè, o yèmmè yó ndo nweè p̀èté dem̀u. ³⁸ Ò bo yóu dendε kó dim̀à k̀nd̀ú ndib̀ò kperì mari o yembè do í yé d̀i, ké ndi p̀ã mmes̀o nnè timátì p̀íti nè yetásàayè nè tinenti sàtì péu. ³⁹ Ò bo ndó k̀p̀onte yehεkè péu nè de kó dib̀ò cànni kó muẁr̀m̀ kédéúk̀nnε bèè kó dim̀à bo yie ndε kó dib̀ò ké bè totí ketenkè kè dè ntú be kó ticuuti.

⁴⁰ Dim̀nni s̀nni kó dim̀nni kubak̀ c̀nku kóo kp̀àtì nè kubak̀ yoù kou kè d̀e ẁte kémáá, kè kubak̀ yoù kou ò donè sinaasẽì nè si deèbè, nè bàtòbè péu nè o kó behã̀p̀mbè, kè bèε ta yehεkè péu kék̀té item̀nke meniε nh̀õ ta mèè botí kukó nképíε nképíté, ⁴¹ kédò dihei sà̀r̀i d̀i p̀èté yes̀nyε, kè benitibè péuu duó ketenkè, kè Edomiibe bie nè Moabiibe nè Am̀niibe kó bekperìbè kè bèε na kòò yenténè. ⁴² O kp̀tì bo tùkenè yehεkè teyè, bá Esibiti

kɔbe móm̄m̄m̄be báá na kòò yenténè. ⁴³ Ò bo túóté Esibiti kó tikpàtì, mesɔɔ nnè timátì pèítì, nè tinentì sààtì tetì péu. Dibii kɔbe nè Etiopii kɔbe kè bèe ò bòúté. ⁴⁴ Ò né bo keè diì m̀̀nnì diyìè yìèní kè, kubakù yóú kɔbe kpéí, kòo k̄mb̀̀b̀̀t̀̀ti do. Ò yóó íténèní kemieke nke, bè bo kuɔ kunitisũkù mesàà. ⁴⁵ Ò bo cónné be touti dà̀m̀̀è̀̀rì nè diheì sà̀r̀̀rì kó dità̀r̀̀rì de cuokè, dè̀nde ò yóó kúmè, bá òm̀̀òu báá na kòò teennè.

12

Yem̀̀r̀̀è sonye kó tináà̀t̀̀ti

¹ Kè Kuyie nt̀̀nǹ̀i yíé kè n náké ke d̀̀: De m̀̀nǹ̀i Kuyie t̄̀r̀̀è kóo kóti Misɛɛdi wèè bàa Kuyie nkɔbe ò bo k̄tení, de kó dim̀̀nǹ̀i yó ntú meyeñcaà̀r̀̀imè kperi ndi. De kó meyeñcaà̀r̀̀imè botí mu nyí ãnné nè tí bomè kétuak̄enèní yíé. De m̀̀nǹ̀i a kɔbe bèè yè̀tè wà̀r̀̀i mufòmmu pátìri mieke beè yóó cooté. ² Becírìbè bèè bo kud̀̀nk̀̀k̀̀, kusũk̀̀k̀̀ bo ente de yìè, kè bèmabèe ta mufòmmu mùù bo sáà, kè betòbèe ta ifei mieke, mehàár̀̀imè sáà. ³ Kè mecìi nyembè mmièti keĩnkè tíweti k̄m̄e. Bèè teennè betòbè kè bè na ke d̄̀ori Kuyie ndómè kè bè mmièti siwãã d̀̀ommè sáà.

⁴ F́́ nDanniyɛri á ns̄ori de kó tináà̀t̀̀ti, a báá denne di mpátìri t̄̀o tí kè kum̀̀nku mu nyí t̀̀ò̀ke. Kè de m̀̀nǹ̀i t̀̀ò̀ke memme benitìbè péu yóó di kà̀mmu kè diì bè yíé mecìi.

⁵ Mí nDanniyɛri kè nní nwúó nde kó mebenkùmè k̄yà benitìbè t̄̀bè bèdébè kè bè còmmú kukó nyákè yedé yìè ndimari ot̄̀òu diteri. ⁶ Kè be kòò m̀̀òu beke wèè dàátì tiyaàpèítì ke còmmú menie nyĩnkè ke d̀̀: De kó mebenkùcà̀mmè yóó deè ì̀mm̀̀nǹ̀i? ⁷ Kòo

youtɛ o nɔ̀tɛ kɛ̃nkɛ̀ kɛ̀ n keè ò béimmè kè dɔ̀: Kuyie mbomu kɛ̀ m béi kè yu ku yètìrì, dè kó meborimè yó mmàkè yebiè nyètããti ndi nɛ̀ dikéè. Mè yóó deè Kuyie nkàbè kó muwɛ̀rímú bo deè dìi m̀nni ndi páíí.

⁸ Mí nDanniyɛeri kɛ̀ n keè dè kó tináàntì, m me nyí mbanté, kɛ̀ deè nte kɛ̀ m beke kè dɔ̀: N Yiè ndɛnde kó dimàà yóó deè òmm̀nni? ⁹ Kòo n t́nné kè dɔ̀: Danniyɛeri a bá nyĩ̀kù, dè kó tináàntì dɔ̀ nkénsɔ̀rimu kɛ̀ kumà̀nku yàa tuàkenní.

¹⁰ Mɛbennímè bo wénk̀unne benitìbè péu, kɛ̀ bèe wenkè késaate. Beyeibè bèè í dɔ̀ nkéna kékeè kɛ̀ bè nsàké kè dɔ̀ri meyi. Bèè ciì kɛ̀ bembɛe banté dèè d̀̀̀ri. ¹¹ Ke túóténè bè yóó yóu dìi yiè bè bo nfeumè iwũ̀ Kuyie nnè bè yóó d̀ú ndiì yiè isàke kperɛ dèè tu meyi ndiemè diwũ̀st̀nni ìnkè dè yó mmàkè yewe tekɔ̀upíítè nɛ̀ sikɔ̀usidé nɛ̀ sipísìwei ndi (1290).

¹² Dè nnaatì bèè bo mbaa kɛ̀tuàkè yebiè ntekɔ̀upíítè nɛ̀ sikɔ̀usitããti nɛ̀ sipísitããti nɛ̀ yènùmmù (1335).

¹³ F́ nDanniyɛeri, f́ nní ntɛ̃ kɛ̀tuàkè kumà̀nku, dè m̀nni ndi a yóó tamè meom̀pùmè miɛke, kutenkù deèmù m̀nni kɛ́itɛ̀ kécɔ̀uté a cuuti.

Bibiri Kuyie Nnààntì Pátírì
The Holy Bible in the Ditammari language of Benin

copyright © 2001 SIM International

Language: Ditammari

Translation by: SIM

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-05-31

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Apr 2023 from source files dated 1 Jun 2022

5e2d0f12-f1d8-567b-bf98-cf1de4599d16